

Covenant & Conversation

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

RABI LORD JONATHAN SACKS'IN ÖĞRETİ VE YAZILARINDAN

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve Harry (Chaim) Schimmel'in anısına adanan cömert sponsorlukları için Schimmel Ailesi'ne teşekkürlerimizle. "R. Chaim Schimmel'in Tora'sını, onunla ilk karşılaştığım zamandan beri severim. Sadece yüzeysel gerçekle değil, altta yatan daha derin gerçeğe olan bağlantısıyla da ilgilenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi Anna'yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift." – Rabi Sacks

Şofetim

Dışarıdan Güç mü, İçeriden İrade mi?

Bu yaz bir yandan Londra ve Manchester'da, diğer yandan da Trablusgarp'ta sokak taşkınlıklarına tanık olduk. İlk bakışta bunlar arasında ortak hiçbir şey yoktu. Londra'da isyancıların ellerinde taşlar vardı. Trablusgarp'ta ise ellerinde makineli tüfekler vardı. Libya'da bir despotu koltuğundan indirmek için isyan ediyorlardı. Londra'da ise giysiler ve düz ekran televizyonlar için ayaklanıyorlardı. Aralarında ortak tek bir şey vardı; o da her ikisinin de ayaklanma olmasıydı. Bize, John Maynard Keynes'in bir keresinde söylediği gibi, uygarlığın ince ve kırılgan bir kabuk olduğunu hatırlattılar. Bu kabuk kolaylıkla ve çabucak ufalanabilir.

Her iki yerdeki ayaklanmalar, kendilerine has farklı yollarla, bizi Moşe'nin Şofetim peraşasında ve aslına bakılırsa Devarim kitabının bütününde ele aldığı benzersiz siyasi proje hakkında yeni bir düşünceye sevk etmelidir.

Acaba kalabalıklar neden ayaklanır? Bunun kısa cevabı açıktır: Çünkü bunu yapabilmektedirler. Bu yıl, akıllı telefonların, mesaj sistemlerinin ve sosyal ağ yazılımlarının

olağanüstü etkilerine tanık olduk: Bizim belki de siyasi değişimi getirebilecek en son şey olduğunu düşündüğümüz bu araçlar, Ortadoğu'da ardı ardına birçok ülkede tam da bunu yapmıştır: önce Tunus'ta, sonra Mısır'da, sonra Libya'da, sonra Suriye'de. Ve bunun yankılanmaları önümüzdeki yıllar boyunca da bizimle olmaya devam edecek. Benzer şekilde bu araçlar, Britanya'da da, her ne kadar tamamen farklı sebeplerle de olsa, bir nesil boyunca görülmemiş en berbat, en tuhaf ayaklanmalara yol açtı.

Teknolojinin mümkün kıldığı şey, kalabalıkları anında bir araya toplayabilmek olmuştur. Grup davranışı çok değişken ve istikrarsız olmasıyla kötü bir şöhrete sahiptir ve birçok farklı türden insanı girdabında sürükler. Bunun sonucu, polis veya ordunun gafil avlanması nedeniyle bir süre boyunca kaosun hüküm sürmesi olmuştur. Tora buna benzer bir durumu Altın Buzağı günahının sonrasında tarif etmektedir:

Moşe halkın kontrolsüzce hareket ettiğini, Aaron'un onların kontrolden çıkmalarına izin verdiğini... gördü.

Şemot 32:25

Kalabalıklar kaos yaratır. Öyleyse bu tür kalabalıklarla nasıl başa çıkılabilir? İngiltere’de buna verilen tepki, daha çok polis, sıfır hoşgörü ve daha sert cezalandırma çağrılarını şeklinde olmuştur. Ortadoğu’da özgür toplumların doğuşunu mu, yoksa azınlık despotluğunun yerini çoğunluk despotluğunun almasını mı görmekte olduğumuzu henüz bilmiyoruz. Ancak insanları birbirlerini soymaktan veya birbirlerini öldürmekten alıkoymanın tek yolunun kuvvet kullanımı olduğu konusunda herkesin paylaştığı bir varsayım var gibi görünmektedir. Uygarlığın doğuşundan bu yana siyasetin doğası bu yönde olmuştur.

Bu argüman en açık şekliyle, 17. yüzyılda Thomas Hobbes tarafından, siyasi klasiği *Leviathan*’da ifade edilmişti. Kuvvet kullanımı olmadan, demişti Hobbes, herkesin herkese karşı savaştığı ve hayatın “çirkin, vahşi ve kısa” olduğu bir doğa halinde olurduk. Hem Britanya’da hem de Ortadoğu’da tanık olduğumuz şey, Hobbes siyasetine dair canlı bir ders olmuştur. Onun bahsettiği türden bir doğa halinin ne olduğunu görmüş bulunuyoruz.

Moşe’nin Devarim’de önerdiği şey ise temelden farklıdır. Moşe halkı toplamış ve onlara, açık ve seçik bir ifadeyle, miras almak üzere oldukları yeni ülkede bir sosyal düzen olacağını bildirmiştir. Ama bunu kim başaracaktı? Moşe değil. Yeoşua değil. Bir hükümet değil. Bir despot değil. Karizmatik bir lider değil. Ordu değil. Polis değil. Kim yapacaktı? “Siz” dedi Moşe. Devarim’de ifade edildiği şekilde, düzenin korunması, tüm halkın sorumluluğundadır. Antlaşma tümüyle bunu öngörmektedir. Hahamlarımız *Kol Yisrael arevin ze laze*, “tüm Yahudiler birbirinden sorumludur” dedikleri zaman

kastettikleri buydu. Yahudilikte sorumluluk hepimize aittir ve başka birine devredilemez.

Bunu bu haftaki *peraşada*, kral hakkındaki kanunda son derece açık bir şekilde görmekteyiz:

Tanrı’n A-Şem’in sana vermekte olduğu Ülke’ye gelerek onu miras alıp içinde yerleştiğin ve “Çevremdeki tüm uluslar gibi üzerime bir kral atayayım” diyeceğin zaman, üzerine mutlaka Tanrı’n A-Şem’in seçeceği bir kral ata... [Bu kral] çok sayıda at sahibi olmamalıdır... Çok sayıda karısı da olmamalıdır... Ve çok fazla altın ve gümüş de edinmemelidir.

Devarim 17:14-17

Emrin ne kadar garip bir şekilde formüle edildiğine dikkat edin: “... diyeceğin zaman...” Bu bir yükümlülük müdür, yoksa izin midir? Halk “Çevremdeki tüm uluslar gibi” bir kral atama çağrısında bulunabilir - ama Tora’nın temel unsuru, Bene Yisrael’in diğer uluslar gibi olmaması gerektiğidir. Kutsal olmak, farklı ve ayrı olmak anlamına gelir. “Kral... olmamalıdır... olmamalıdır... edinmemelidir.” Bu yasakların birbirine eklenmesi, Tora’nın, krallığı, tehlikelerle yüklü bir kurum olarak gördüğünün açık bir işaretidir. Ve öyle de olmuştur. İnsanların en bilgisi olan Şelomo bu üç tuzağa düşmüş ve bu üç kanunun üçünü de ihlal etmiştir. Ama Tora’nın uyarısı bununla kalmamaktadır. Bunun ardından çok daha güçlü sözler de gelecektir:

Kraliyet tahtına çıkmasıyla birlikte bu Tora’nın ikinci bir kopyasını kendisi için ... bir tomar üstüne yazmalıdır. [Bu Sefer Tora kralın] yanında olmalı ve [kral,]

hayatının tüm günlerinde [onu] okumalıdır. Bu sayede Tanrı'sı A-Şem'den çekinmeyi öğrenecek, bu Tora'nın tüm sözlerini ve bu hükümleri gözetip uygulayacaktır ki kendisini kardeşlerinden üstün görmesin...

Devarim 17:18-20

Tora'da alçakgönüllü olması emredilen tek bir kişi vardır: kral.

Kral atamanın bir emir olup olmadığı konusunda otoriteler arasında hüküm süren ünlü görüş ayrılığının ayrıntılarına girmenin yeri burası değildir. Kısaca söylemek gerekirse; [1] Rambam bunun bir yükümlük olduğunu söyler. [2] İbn Ezra bunun bir izin olduğunu söyler. [3] Abrevanel bunun bir taviz olduğunu söyler. [4] Rabenu Behaye bunun bir ceza olduğunu söyler. Tanrı'nın hükümlerliği altında bir ulus olan Bene Yisrael'in hiçbir zaman etten kemikten bir hükümdar aramaması gerekirdi. *Avinu Malkenu* duasının sözlerinde belirtildiği gibi: "*En lanu meleh, ela Ata*", "Bizim [başka bir] kralımız yoktur - yalnızca Sen!"

Ancak buradaki nokta Tora'nın, Hobbes'in dünyasından olabildiğince uzakta bulunuyor olmasıdır. Hobbes'in dünyasında, düzeni korumakla sorumlu olan unsur, [onun mutlak monarşiye ve merkezi iktidara verdiği isimle:] Leviathan'dır. Ve güçlü bir hükümet olmazsa, kaos vardır. Krallar veya onların bir dengi, mutlaka gereklidir.

Moşe ise siyaset hakkında oldukça farklı bir görüşü telaffuz etmektedir. Hemen hemen tüm düşünürler, siyaseti, gücü kullanmak olarak tanımlamışlardır. Moşe ise siyaseti, kendine hâkim olmak üzere iradeyi kullanmak olarak tanımlamaktadır.

Moşe için siyaset, insanın kalbinin içindeki "Tanrı'nın sesi" ile ilgilidir. "Yapmamalısın" sözlerini işitebilme kabiliyetiyle ilgilidir. Tora'da siyasetin, hükümetten korkmakla ilgisi yoktur. Tanrı'dan korkmakla ilgisi vardır.

Bu siyasi program o kadar radikaldir ki, tarihte benzeri görülmemiş bir olgunun ortaya çıkmasına yol açmıştır. Yahudiler Yahudi kanununu yalnızca Erets Yisrael'de, hükümeti ve gücü olan bağımsız bir devletleri olduğu zaman gözetmekle kalmamışlardır. Yahudi kanununu hiçbir ülkeleri, hiçbir güçleri, hiçbir hükümetleri, hiçbir orduları ve hiçbir polisleri olmadığı 2000 yıllık sürgün boyunca da gözetmişlerdir.

Berdiçev'li Rabi Levi Yitshak bir keresinde şöyle demişti: "Ey Evrenin Efendisi! Rusya'da bir Çar, bir ordu ve bir polis kuvveti var, ama yine de Rus evlerinde kaçak mallar bulunabiliyor. Yahudi halkınınsa bir Çarı yok, bir ordusu yok ve bir polis kuvveti yok; ama işte, Pesah'ta bir Yahudi evinde ekmek bulmayı bir dene!"

Başka bir yerde herhangi bir paraleli olmaksızın Moşe'nin anladığı şey, düzen yaratmanın yalnızca iki yolu olduğudur: ya dışarıdan güçle, ya da içeriden iradeyle; ya harici bir kuvvetin dayatmasıyla, ya da kanuna dair içselleştirilmiş bir bilgi ve adanmışlıkla.

Böylesi bir bilgiyi nasıl yaratabilirsiniz? Güçlü ailelerle, güçlü cemaatlerle ve kanunu öğreten güçlü okullarla; ve ebeveynlerin çocuklarına "evinde otururken ve yolda yürürken ve yattığında ve kalktığında" öğretmesiyle.

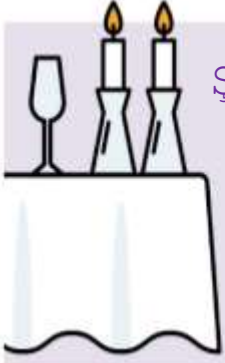
Bunun sonucu öyle bir şekilde olmuştur ki, birinci yüzyılda

Josephus "Ulusumuzdan herhangi bir kişiye kanunlarımız hakkında soru sorulacak olsa, o kişi kanunları kendi adı gibi anında tekrarlayacaktır. Kendimizi bildiğimiz andan beri kanunlarımız hakkında kapsamlı bir eğitim almamızın sonucu, bunların, bir anlamda, ruhlarımıza işlenmiş olmasıdır" diye yazabilmiştir.

Bu, en azından Yahudi-Hıristiyan mirasını yitirmekte olan Avrupa'da, kaybetme tehlikesi içinde olduğumuz bir siyaset görüşüdür. Bu yazılarımın birçoğunda ve kitaplarımın

bazılarında, günümüzde siyasete dair toplumsal antlaşma odaklı bir görüşe sahip olan tek ülkenin Birleşik Devletler olduğunu öne sürdüm. Antlaşma fikrinin esasını, yani "halk, halk tarafından halk için yönetildiği" zaman özgürlüğün yeniden doğduğunu, Abraham Lincoln, on dokuzuncu yüzyılda verdiği müthiş konuşmalarından birinde dile getirmişti.

Nizam ile ayaklanmalar arasında yalnızca polis veya ordular durduğu zaman risk altında olan, özgürlüğün ta kendisidir.

Şabat Sofrası İçin Tartışma Soruları

1. Tora'da neden kralın alçakgönüllü olması emredilmektedir ve bu bize liderlik hakkında ne öğretebilir?
2. Sizce iradeyi kendine hâkim olmak için kullanmak siyasette neden gereklidir?
3. Tanah'taki en büyük liderlerden bazılarını ele alın: Acaba bu liderler liderliğin bu asil niteliklerine örnek teşkil etmişler midir?